

LIN GAN, “ZHONGGUO GUDAI BEIFANG MINZU TONGLUN (ÇİN ESKİ KUZEY MİLLETLERİNE GENEL BİR BAKIŞ)”

**İç Moğolistan Halk Yayınevi, İkinci Baskı, Eylül 1999, 3.000 Adet Basılmış,
9+7+502 Sayfa, ISBN 7-204-04456-8.**

Eyüp SARITAŞ*

Yukarıda ismi verilen kitabın yazarı Prof. Dr. Lin Gan İç Moğolistan Üniversitesi tarih bölümü emekli öğretim üyelerinden birisi olup, Çin’de Hun ve Göktürk dönemine ilişkin tarihi araştırmalarıyla tanınmıştır. Yazar kaleme aldığı Önsöz’de 70’li ve 80’li yıllarda yazdığı Hun, Göktürk ve Doğu Hu’ları hakkında yazdığı eserlerle ilgili, kendisine ulaşan yoğun istekler üzerine, daha önce incelediği konuları yeni bir görüş ve eklemelerle bu eserin oluştuğunu bildirmektedir. Milattan önceki dönemlerden itibaren Çin’in kuzey bölgelerinde yaşayan milletlerin büyük bir kısmını Hunlar ve Göktürkler oluşturması nedeniyle, bu alanla ilgili yapılan araştırma sonuçlarının mutlaka ülkemiz bilim âlemine duyurulması gerektiğine inandığımız için bu kitabı tanıtmaya karar verdik.

Bu kitapta ağırlıklı olarak Hunlar, Göktürkler ve Uygurların kültürel tarihinin anlatımına ağırlık verilmiş, bunun yanında söz konusu milletlerin siyasi tarihleri de ihmal edilmeden ana hatlarıyla ortaya konmuştur. Diğer taraftan Çin’in kuzeyinde yaşayan Wuhuanlar, Tuyuhunlar, Yüeciler, Wusunlar, Dinglingler, Dangxianglar, Rouranlar, Kitanlar, Kumoxiler, Moğollar ve Sushenlar hakkında da genel bilgiler verilmektedir. Yazar, yukarıda isimleri sayılan kuzey milletleri arasında Dangxianglar, Kumoxiler ve Sushenlar dışında bilgilerimize katkı sağlayacak bilgiler vermemekte, diğer bir deyişle bilinen bilgiler büyük oranda tekrar edilmektedir. Dangxiang Kumoxi ve Sushen gibi milletler eski Türk tarihi ve kültürü ile her hangi bir ilgileri bulunmamaları nedeniyle ülkemizde ilgi görmemektedir.

Toplam 13 bölümden meydana gelen bu kitabın bölüm başlıkları şunlardır:

1. Giriş (1-22)
2. Hun, Göktürk ve Doğu Hu’larından Üç Xi Milletlerinin Etnik Görünümü (23-48)
3. Hun Göktürk Doğu Hu’larından Üç Xi Milletlerinin Etnolojisi (49-76)
4. Hunlar Çin Milletidir; Qihu’lar (Shanhu) Hunların Torunları Değildirler (77-104)

* Y. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü.

5. Hunlar, Göktürkler ve Doğu Hu'larından Üç Xi Milletlerinin Toplumsal Görünümü (105-148)
6. Üç Büyük Millet Grubunun Her Bir Üyesi Üst Sınıf Mimari-Siyasi Bünye Bakımından Üç Gruba Ayrılır, 4 Kısma Ayrılmış Bir Yönetim Oluşturmazlar (149-170)
7. Hunlar, Göktürkler ve Üç Xi Milletlerinin Kültürel Görünümü ve Maddi Durumu (171-225)
8. Hunlar, Göktürkler ve Üç Xi Milletlerinin Kültürel Görünümü ve Bilinç Durumları (226-272)
9. Kuzey Milletlerinin Değerli Kültürel Mirasları Hakkında Neler Biliyoruz
10. Kuzey Milletleri İle Han Milleti Arasındaki İlişkiler Nasıl Kavranabilir
11. Hun Göktürk Üç Xi Milletlerinin Batı İle İlişkileri
12. Bozkır İpek Yolu İle Bozkır Ulaşım Yolları
13. Yeni Çin'in Kuruluşundan Sonra (1949-1997) Çin'de Eski Kuzey Milletleri Araştırmaları ve Geleceği

Lin Gan'ın bu eseri ağırlıklı olarak kuzey milletlerinin siyasi tarihlerini ele alsa da ekonomik ve kültürel hayata ilişkin bilgiler de verilmektedir. Örneğin 4. Bölümde Hunların ve diğer bazı Hu kabilelerinin İç Moğolistan'ın Hetao bölgesinde yaşadıkları dönemdeki nüfus durumları, 5. Bölümde Hunlar, Göktürkler ve Hu kabilelerinin göçebe hayvancılığı, ekonomik hayatları, 6. Bölümde adı geçen milletlerin yönetim ve unvan sistemleri, 7. Bölümde Hunlarda ölü gömme geleneği, Hun mezarlarının bulunuşu, Göktürk ve Uygurların yazılı kalıntıları, 8. Bölümde Hun, Göktürk ve Uygurların dil özellikleri ve yazı sistemleri, 9. Bölümde Göktürk mezarları ile Uygurların ahşap baskı sanatları ve bu milletlerin yaptıkları balballar ve kaya resimleri hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Kültürel hayata ilişkin bu unsurlar arasında Hun mezarları ve ölü gömme gelenekleri, Göktürk mezarları ile kaya resimleri dışındaki konular dışında verilen bilgilerin büyük bir kısmı daha önce bilinenlerin tekrarıdır.

Yazar kitabın önsözünde her ne kadar kitabı yazmaya başlarken yeni bir görüşle ele aldığını açıkça belirtse de, 5. Bölümde Hunlar Göktürkler ve Uygurların köle sisteminin geçerli olduğu toplumlara sahip olduğunu ısrarla öne sürmektedir. Oysa göçebe hayvancılığı yaşam tarzını benimsemiş eski bir toplumun sayıları yüzbinlerle ifade edilmesi gereken köle kitlelerini nasıl besledikleri ve barındırdıklarını bilimsel kanıtlar eşliğinde ortaya koyamamaktadır. Böyle bir görüş 50'li-80'li yıllar arasında sıklıkla siyasi

nedenlerle sıkça başvurulmuş bir görüş olup, başından itibaren bilimsel ve mantıksal temeli olmayan bir görüştür. Dolayısıyla Lin Gan'ın bu eserini yeni bir görüşle ele aldığını söylemek oldukça zordur.

Kitabın bir diğer özelliği ise başvurulmuş kitap ve makale isimleri kısaca verilmekte fakat hiçbir surette sayfa numaraları verilmemektedir. Bu usul Çin'de eski bir alışkanlıktır fakat son yıllarda dip not verme sisteminde batı sistemi benimsenmiştir. Verilen kitap ve makale isimlerinin, özellikle Hun, Göktürk ve Uygur dönemine ait araştırmalarının en önemlilerinin yer alması, söz konusu dönemlerde Türk tarihi ve kültürü hakkında araştırma yapmak isteyenler için yararlı bir yol gösterici olacağına inanıyoruz. Kitabın kadrosuna giren konular hakkında pek çok ülkede çok fazla araştırma yapılmış olmasına rağmen yazar Çin'de yapılan çalışmalar dışında her hangi bir araştırmaya referans verilmemiştir. Bu durum bizim fikrimize göre oldukça ciddi bir eksikliklerdir.

Burada tanıtmaya çalıştığımız kitap bazı noktalarda olumsuz bir üslupla kaleme alınan konuları kapsasa da Türk okuyucusu açısından bazı olumlu özellikleri de içermektedir. Zira Hun, Göktürk ve Uygur dönemi arkeolojisi hakkında verilen bilgiler bu kapsamda değerlendirilmelidir. Ayrıca 13. Bölümde 1949- 1997 yılları arasında Çin'de eski kuzey milletleri hakkında yapılan araştırmalar bir liste halinde verilerek, bu araştırmaların özellikleri bazı değerlendirmeler eşliğinde verilmiştir.

Kuzey Milletleri tarihi alanında oldukça çeşitli ve renkli bilgiler veren bu kitabın görsel malzemeler bakımından oldukça zayıf olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, Hun kültürü ve Çin'de yapılan Hun arkeolojisine dair kazılar konusunda oldukça fazla bilgiler verilmesine rağmen sadece 1 adet Hun kalıntısının resmine yer verilmiş, Göktürklerden kalıntılarına ilişkin olarak ise sadece 3 adet Göktürk harfli yazıt resmi verilmiştir. Oysa özellikle 50'li yıllardan itibaren her ne kadar Hun dönemine ait olanların sayısı kadar olmasa da Çin'de pek çok Göktürk arkeolojik kazıntıların resimleri arkeoloji dergilerinde yayınlanmıştır. Özellikle 20. Yüzyılın ilk yıllarından itibaren zengin bir kültür tarihine sahip olduğuna bildiğimiz Uygur Türklerinden kalan kültürel yadigarların resimlerine de bu eserde rastlamak mümkün değildir. Bu eserde Uygurlara dair her hangi bir görsel resim yerine sadece iki sayfalık bir Uygur yazısından örnekler verilmiştir. Bunların dışınsa 3 adet Tangut yazı tablosuna yer verilmiş, yine oldukça sınırlı sayıda gördüğümüz haritalar arasında 4 adet Hun, 1 adet Göktürk ve 1 adet de Kitan haritasına yer verilmiş, Uygurların kurdukları devletlere ilişkin her hangi bir harita dâhil edilmemiştir.